

LATINSKI OČETJE O MOLITVI

IZDANJE ZA SVETIŠČINSKI KURIJALSKI VEŠTAČKI ODBOR
KURIJALSKI VEŠTAČKI ODBOR SVETIŠČINSKE KURIE
KURIJALSKI VEŠTAČKI ODBOR SVETIŠČINSKE KURIE

103

LATINSKI OČETJE O MOLITVI

TERTULIJAN, CIPRIJAN,
AVGUŠTIN, JANEZ KASIJAN,
PETER KRIZOLOG,
UČITELJEVO VODILO

PREVEDLI

JAN DOMINIK BOGATAJ OFM, MARTINA JEŠOVNIK,
FRANC KSAYER LUKMAN, DOROTEJA NOVAK

IZDAJO UREDIL IN SPREMNO ŠTUDIJO PRIPRAVIL
JAN DOMINIK BOGATAJ OFM

CELJSKA MOHORJEVA DRUŽBA
— Prva slovenska založba —

binarne zgradbe razumevali kot dve različni besedili (1–8; 9–29), saj se tudi besedilo, ohranjeno v *codex Ambrosianus* G 58, začne z devetim poglavjem. Prvih osem poglavij ima dejansko bolj katehetski značaj, medtem ko je nadaljevanje usmerjeno v širšo razpravo o krščanski molitvi v kontekstu bogočastja in krščanske vere nasploh.

A spis *O molitvi* ni zgolj razlaga Gospodove molitve ali naštevaje disciplinarnih pravil, marveč se izkaže za retorično mojstrsko dodelano besedilo, v katerem se na izjemen način izrazi Tertulijanova sposobnost razlaganja svetopisemskega besedila, natančnega argumentiranja, polemiziranja tako z judovskimi kot s poganskimi navadami ali preprosto podajanja normativnih vidikov, ki jih je *disciplina christiana* v porajajoči se verski skupnosti enostavno morala vzpostavljati. Delo spada med Tertulijanove katehetske spise, ki so nastali v času, ko je opravljal službo kateheta, učitelja v veri znotraj kartažanske krščanske skupnosti. V tem besedilu afriški pisec oblikuje pravo katehezo za uvajanje v krščanstvo, ki na krščanski način povezuje vero, molitev in življenje.

Prevedel Franc Ksaver Lukman

Priredil in opremil z opombami Jan Dominik Bogataj OFM⁷²

⁷² Prevod je bil pregledan glede na relevantno sodobno kritično izdajo besedila, ki jo je leta 1953 pripravil E. Evans. Obenem je bila v pomoč tudi izdaja, natisnjena leta 1954 v CCSL 2, 256–274, ki je narejena na podlagi izdaje G. F. Diercksa iz leta 1947 ob upoštevanju Evansove izdaje. V pomoč je bila tudi latinska izdaja besedila skupaj z italijanskim prevodom v zbirki *Scriptores Africae Christiani* 2 iz leta 2008.

O MOLITVI

RAZLAGA OČENAŠA

1. Očenaš povzema nauk Gospoda in Cerkve

1. On, ki je Božji duh in Božja beseda in Božja misel [*Dei spiritus et Dei sermo et Dei ratio*], ki je Beseda misli in misel Besede⁷³ – kot oboje je duh –,⁷⁴ namreč Jezus Kristus, naš Gospod, je novim učencem nove zaveze določil nov način molitve. Tudi v tem pogledu je bilo namreč treba *novo vino vliti v nove mehove*⁷⁵ in *novo zaplato našiti na novo obleko*.⁷⁶ Sicer pa je bilo vse, kar koli je bilo kdaj prej, ali zamenjano kakor obreza ali dopolnjeno kakor stara Postava ali izpolnjeno kakor prerokba ali dovršeno kakor sama vera.

2. S tem, ko je bil pridani evangelij, ki je odpravil vso prejšnjo starino, je nova Božja milost vse prenovila iz mesenega v duhovno; v evangeliju je bil tudi naš Gospod Jezus Kristus potrjen kot Božji duh in Božja beseda in Božja misel: kot duh s svojo močjo,⁷⁷ kot beseda s svojim naukom, kot misel s svojim prihodom.⁷⁸ Tako torej (molitev), ki jo je sestavil Kristus, sestoji iz trojega: iz duha,

⁷³ Lat. *Sermo rationis et ratio sermonis*. Beseda (*sermo*) in misel (*ratio*) sta obe možen prevod za grško besedo *logos*. Izraz »Božja misel« v tem kontekstu ne izraža le Božje lastnosti, ampak predvsem Tertulijanovo prepričanje o Božjem smiselnem načrtu delovanja, to je odrešenja. Prim. Irenej Lyonski, *Zoper krivoverstva* 2.48: »*Deus autem, totus existens mens et totus existens logos, quod cogitatio enim eius logos mens et omnia concludens mens ipse est Pater.*« Našteti kristološki nazivi (*spiritus*, *sermo*, *ratio*) koreninijo v sinkretistični religioznosti tiste dobe, torej tudi v judovstvu Filona Aleksandrijskega, stoicizmu in medioplatonizmu.

⁷⁴ Božji Sin se imenuje Božji duh, ker je po svoji Božji naravi duh. Kot je bilo tedaj med kristjani pogosto, tudi Tertulijan večinoma ne razlikuje vedno jasno med Svetim Duhom in duhom v smislu Božje (nesnovne) narave, razen npr. v *Adversus Praxean*, kjer se že pojavijo zametki te distinkcije.

⁷⁵ Prim. Mt 9,17; Mr 2,22; Lk 5,38.

⁷⁶ Prim. Mt 9,16; Mr 2,21; Lk 5,36.

⁷⁷ Z deli svoje moči, to je s čudeži.

⁷⁸ Kristusov prihod je razodetje Božje misli oziroma odrešenjskega načrta.

po katerem toliko premore, iz besed, s katerimi se izreka, (iz misli, s katero pomirja).⁷⁹

3. Tudi Janez je učil svoje učence moliti [*adorare*].⁸⁰ Toda vse Janezovo delo je bilo priprava na Kristusa, dokler ta ni zrasel – kakor je Janez sam napovedal: *On mora rasti, jaz pa se manjšati*⁸¹ – in ni vse predhodnikovo in služabnikovo delo z duhom vred⁸² prešlo na Gospoda. Zato tudi ni ohranjeno, s katerimi besedami je Janez učil moliti, ker se je zemeljsko umaknilo nebeškemu. *Kdor je z zemlje, pravi (evangelij), govori zemeljsko, in kdor prihaja iz nebes, govori, kar je videl.*⁸³ In kaj od tega, kar je Kristusa Gospoda – kakor tudi ta nauk o molitvi [*orandi disciplina*]⁸⁴ –, ni nebeško?

4. Premislimo torej, blagoslovljeni,⁸⁵ njegovo nebeško modrost, najprej glede zapovedi, naj opravljamo molitev na skrivnem.⁸⁶ Z njo je od človeka terjal vero, ki zaupa, da je oko in uho vsemogočnega Boga pričujoče tudi na skritem in samotnem kraju, obenem pa je želel tudi skromnost vere, da bi svoje češčenje [*religio*] daroval samo njemu, za katerega veruje, da povsod vidi in sliši.

⁷⁹ Zadnji del trikolona, »iz misli, s katero pomirja [*ex ratione, quo reconciliat*]«, je zgolj uredniška domneva (Evans in deloma Diercks), saj je v rokopisu *cod. Par. Lat. 1622* na tem mestu vrzel. Med drugimi hipotetičnimi možnostmi (*quo docetur, suscipitur, prodest*) je izbran pomen sprave oziroma pomirjenja, ker je to ena osnovnih značilnosti molitve v tem Tertulijanovem delu.

⁸⁰ Prim. Lk 11,1.

⁸¹ Jn 3,30.

⁸² Prim. Tertulijan, *O krstu* 10; 75.

⁸³ Jn 3,31.32.

⁸⁴ Izraz *disciplina* pri Tertulijanu v glavnem označuje skup (religioznih) praks, navad, običajev in naukov, ki vodijo praktični vidik krščanskega življenja.

⁸⁵ Če sprejmemo hipotezo, da je Tertulijan spis *O molitvi* pripravil za katehumente – čemur sicer številni razlagalci nasprotujejo, npr. P. A. Gramaglia –, se tu s tem izrazom obrača na novokrščence oziroma na tiste, ki se pripravljajo na krst.

⁸⁶ Prim. Mt 6,6. Glagol *adorare*, ki je uporabljen na tem mestu (*praeceptum adorandi*), označuje predvsem slavilno molitev z rokami, dvignjenimi kvišku (prim. Tert., *Idol.* 7.1). Tu avtor ne opozarja na nasprotje med osebno in skupnostno molitvijo, temveč nastopi zoper pogansko religioznost, ki je poudarjala predvsem zunanji vidik javnih obredov.

5. V skladu z modrostjo v sledeči zapovedi, ki prav tako pripada veri in skromnosti vere, ne mislimo, da je treba stopiti pred Gospoda s ploho besed, saj smo gotovi, da za svoje skrbi sam od sebe.⁸⁷

6. Ta kratkost vendar – in to je tretja stopnja modrosti – sloni na globoki in bogati vsebini: kolikor manj besed, toliko več misli. Obsega namreč ne samo nalogo [*officium*], ki jo molitev ima, namreč Božje češčenje [*veneratio*] ali človeško prošnjo [*petitio*], marveč skoraj vso Gospodovo besedo, vso vsebino nauka, tako da je v molitvi zares zaobjet povzetek vsega evangelija.⁸⁸

2. Oče, ki si v nebesih

1. Molitev se začne z Božjim pričevanjem in v moči vere [*testimonio Dei et merito fidei*], ko pravimo: *Oče, ki si v nebesih*.⁸⁹ Molimo namreč Boga in izpovedujemo vero, ki jo ta nagovor izraža. Pisano je: *Tistim, ki so vanj verovali, je dal pravico, da se imenujejo Božji otroci*.⁹⁰ 2. Sicer pa nam je Gospod prav pogosto oznanjeval Boga kot Očeta, celo zapovedal je, naj ne kličemo nikogar na zemlji za svojega očeta, razen tistega, ki ga imamo v nebesih.⁹¹ Ko torej tako molimo, spolnjujemo naročilo. 3. Srečni, kateri spoznajo Očeta! Prav to je, kar se Izraelu očita in za kar Duh kliče nebo in zemljo za pričo, ko pravi: *Otroke sem rodil in oni me niso poznali*.⁹²

4. Kadar pa pravimo »Oče«, imenujemo hkrati tudi Boga. Ta nagovor izraža ljubezen in oblast. 5. Prav tako kličemo v Očetu tudi Sina, saj je rekel: *Jaz in Oče sva eno*.⁹³ 6. Niti mati Cerkev ni

⁸⁷ Prim. Mt 6,7-8.

⁸⁸ Lat. *breviarium totius evangelii*. Že v klasični latinski književnosti je imel izraz *breviarium* pomen povzetka, kompendija, v obnebu krščanske književnosti pa je pomenil tudi izvleček, zbir. Za Tertulijana je očenaš *brevir*, povzetek vsega Jezusovega učenja (gl. *O molitvi* 9.1–2).

⁸⁹ Mt 6,9. Tertulijanova tekstna različica v začetku Gospodove molitve izpušča pridevnik *noster* (naš): *Pater qui in caelis es*.

⁹⁰ Jn 1,12.

⁹¹ Prim. Mt 23,9.

⁹² Iz 1,2.

⁹³ Jn 10,30.

pozabljena, saj v Sinu in Očetu spoznamo mater,⁹⁴ po kateri je znano tudi ime Očeta in Sina.⁹⁵ 7. Z enim sorodstvenim odnosom ali z eno besedo torej častimo Boga in njegove, se spominjamo zapovedi⁹⁶ in grajamo tiste, ki so pozabili na Očeta.

3. Posvečeno bodi tvoje ime

1. Ime Bog Oče ni bilo (poprej) nikomur razodeto. Tudi tisti, ki je o tem povprašal, Mojzes, je izvedel neko drugo ime.⁹⁷ Nam pa je bilo razodeto v Sinu.⁹⁸ Kaj je namreč Sin, če ne Očetovo ime.⁹⁹ Rekel je: *Jaz sem prišel v imenu Očeta,*¹⁰⁰ in spet: *Oče, poveljčaj svoje ime,*¹⁰¹ in še jasneje: *Tvoje ime sem razodel ljudem.*¹⁰²

2. Prosimo torej, naj bo to ime posvečeno:¹⁰³ ne kot da bi se spodobilo, da ljudje Bogu dobro želijo, kakor da bi bil še kdo drug, od kogar bi mu mogli dobro želeti,¹⁰⁴ ali kakor da bi bil v stiski, če bi mu ne želeli. Očitno se spodobi, da sleherni človek Boga povsod in vselej slavi,¹⁰⁵ ker se je dolžan spominjati njegovih dobrot – pa še to ima namen slaviti Boga.¹⁰⁶ 3. Sicer pa, kdaj Božje ime ni samo po sebi sveto in posvečeno, saj iz sebe posvečuje druge? Njegovo angelsko spremstvo mu ne neha

⁹⁴ Prim. Tertulijan, *O krstu* 6: »Kjer so trije, namreč Oče in Sin in Sveti Duh, tam je Cerkev, ki je telo treh.« Prim. Gal 4,26.

⁹⁵ Bog Oče in Božji Sin, Kristus, sta – po analogiji s človeškimi odnosi – v tesni povezanosti s Cerkvijo, ki je mati. V skladu s pravilom verovanja, *regula fidei*, je Trojica poznana (*constat*) v Cerkvi. Prim. Ciprijan, *O edinosti katoliške Cerkve* 6.

⁹⁶ Zapoved, naj imenujemo Očeta samo tistega, ki je v nebesih (prim. Mt 23,9).

⁹⁷ 2 Mz 3,13.14.

⁹⁸ Prim. Mt 11,27.

⁹⁹ Možen je tudi drug pomen besedila: »Pred Sinom Očetovega imena namreč ni bilo [*Prius enim <quam> filius non patris nomen est*].« (Diercks) Imeni oče in sin sta soodnosni: ime sin govori o tem, da ima očeta.

¹⁰⁰ Jn 5,43.

¹⁰¹ Jn 12,28.

¹⁰² Jn 17,6.

¹⁰³ Prim. Mt 6,9.

¹⁰⁴ Kakšna višja moč, od katere bi za Boga prosili dobro.

¹⁰⁵ Prim. Ps 103,22.

¹⁰⁶ Lat. *benedictionis vice fungitur*.

klicati: *Svet, svet, svet.*¹⁰⁷ Zatorej se tudi mi, ki se potegujemo za mesto med angeli,¹⁰⁸ če ga bomo zaslužili, že tukaj učimo nebeškega hvalospeva [*vox*] Bogu in svojega opravila [*officium*] v prihodnjem poveličanju.

4. Toliko, kar se tiče Božje slave. Kar pa se tiče naše prošnje, ko pravimo: *Posvečeno bodi tvoje ime*, prosimo, da bi bilo posvečeno v nas, ki smo v njem, in hkrati tudi v drugih, ki jih Božja milost še pričakuje. Tako smo poslušni tudi drugi zapovedi, ko molimo za vse, tudi za svoje sovražnike.¹⁰⁹ Ker torej zadržimo besedo¹¹⁰ in ne rečemo: »Posvečeno bodi v nas«, marveč pravimo, »(naj bo posvečeno) v vseh«.

4. Zgôdi se tvoja volja

1. Sledeč poteku molitve dodajamo:¹¹¹ *Zgôdi se tvoja volja v nebesih in na zemlji*;¹¹² ne kakor da bi kdo izvršitev Božje volje oviral ali kakor da bi prosili za uspeh njegove volje, marveč prosimo, naj se njegova volja zgodi v vseh. Če namreč meso in duha razumevamo v prenesenem pomenu [*ex interpretatione figurata*], smo mi nebo in zemlja. 2. Četudi je treba besede razumeti dobesedno [*simpliciter*], je vendar smisel prošnje isti, naj se zgodi nad nami Božja volja na zemlji, da se bo mogla zgoditi tudi v nebesih. Kaj drugega želi Bog kot to, da živimo po njegovem nauku? Prosimo torej, naj nam podeli bogastvo in moč svoje volje,¹¹³ da se rešimo v nebesih in na zemlji: predvsem namreč želi, da se zveličajo tisti, katere je vzel za svoje otroke.

3. Tudi to, kar je Gospod izvrševal, ko je oznanjal, delal in trpel, je Božja volja. Tako je namreč sam povedal, da je prišel

¹⁰⁷ Iz 6,3: Raz 4,8.

¹⁰⁸ Lat. *angelorum candidati*.

¹⁰⁹ Zapoved molitve za sovražnike (gl. Mt 5,44).

¹¹⁰ Lat. *suspensa enuntiatione*. Besedo »v nas« zadržimo in tako prošnja, naj bo Božje ime posvečeno, ni omejena na nas, ampak je splošna in velja za vse.

¹¹¹ Lat. *secundum hanc formam subiungimus*: tudi »po tem molitvenem obrazcu dodajamo«.

¹¹² Mt 6,10.

¹¹³ Lat. *substantia et facultas voluntatis suae*: tj. svojo milost.

KAZALO

MOLITEV IZ LATINSKEGA SRCA NA ZGODNJEKRŠČANSKEM ZAHODU	7
1 <i>Pater noster</i> kot vzor molitve	7
2 Latinska teologija o molitvi pri avtorjih in njihovih delih	13
3 Krstna kateheza in očenaš: <i>traditio orationis</i>	25
4 <i>Oratio fidelium</i> : med osebno in skupno molitvijo	27
5 Moliti po latinsko ali po slovensko? O izdaji in prevodu	29
Izbrana bibliografija	32
TERTULIJAN	35
O MOLITVI	37
Razlaga očenaša	37
Splošno o molitvi	47
CIPRIJAN	64
O GOSPODOVI MOLITVI	66
AVGUŠTIN	91
ŠTIRJE GOVORI KATEHUMENOM O GOSPODOVI MOLITVI	92
Prvi govor katehumenom o Gospodovi molitvi (<i>Govor 56</i>)	92
Drugi govor katehumenom o Gospodovi molitvi (<i>Govor 57</i>)	107
Tretji govor katehumenom o Gospodovi molitvi (<i>Govor 58</i>)	117
Četrti govor katehumenom o Gospodovi molitvi (<i>Govor 59</i>)	128
O GOVORU NA GORI 2 (odlomek)	134
PISMO 130 (vdovi Probi)	158
JANEZ KASIJAN	182
RAZGOVOR 9 (z abom Izakom o molitvi)	183
PETER KRIZOLOG	213
ŠEST GOVOROV O GOSPODOVI MOLITVI	214
Prvi govor o Gospodovi molitvi (<i>Govor 67</i>)	214
Drugi govor o Gospodovi molitvi (<i>Govor 68</i>)	217

Tretji govor o Gospodovi molitvi (<i>Govor 69</i>)	222
Četrty govor o Gospodovi molitvi (<i>Govor 70</i>)	225
Peti govor o Gospodovi molitvi (<i>Govor 71</i>)	228
Šesti govor o Gospodovi molitvi (<i>Govor 72</i>)	232
UČITELJEVO VODILO	237
RAZLAGA GOSPODOVE MOLITVE	238